

במדבר
פינחס
לעז

כחלק מן ההכנה לכניסה לארץ, מצווה הקב"ה את משה ואלעזר הכהן לערוך מפקד לשבטים ולמשפחות, ואחר כך מלמד אותם כיצד תתבצע חלוקת הארץ:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: לְאַלְפֵי תַחְלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: לְרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלֹתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעָיֵט נַחֲלֹתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלֹתוֹ: אַךְ בְּגוֹרֵל יַחְלֵק אֶת הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת מִטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחֹלוּ: עַל פִּי הַגּוֹרֵל תִּחְלַק נַחֲלֹתוֹ בֵּין רַב לְמַעֵט:

באחת השנים הקודמות דיברנו על משמעותו של הגורל לעומת החלוקה בין רב למעט. הפעם נראה אפיזודה מעניינת שהתרחשה כשנה אחר כבר בארץ ישראל (יהושע ז).

אנחנו נמצאים במחנה ישראל, המלקק את פצעיו לאחר ההפסד הראשון והמפתיע, בקרב בעי. יהושע איננו מבין מדוע קרתה התקלה הזו, והוא פונה לקב"ה בטרוניה. הקב"ה עונה לו:

וַיֹּאמֶר ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ קִם לְךָ לְפָנַי זֶה אֲתָה נֹפֵל עַל פְּנֵי: חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם וְגַם לָקְחוּ מִן הַחֶרֶם וְגַם גָּבְּנוּ וְגַם פָּחְשׁוּ וְגַם שָׁמוּ בְּכַלֵּיהֶם: וְלֹא יָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקוּם לְפָנַי אֲבִיהֶם עֲרָף יָפְנוּ לְפָנַי אֲבִיהֶם כִּי הָיוּ לַחֶרֶם לֹא אוֹסִיף לְהִיטֵב עִמָּכֶם אִם לֹא תִשְׁמִידוּ הַחֶרֶם מִקֶּרְבְּכֶם ... וְנִקְרַבְתֶּם בְּבִקְרָא לְשִׁבְטֵיכֶם וְהָיָה הַשִּׁבְטֵי אֲשֶׁר יִלְכְּדוּ ה' יִקְרַב לְמִשְׁפַּחֹת וְהַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר יִלְכְּדָהּ ה' תִּקְרַב לְבֵיתָם וְהַבֵּית אֲשֶׁר יִלְכְּדוּ ה' יִקְרַב לְגִבְרֵיהֶם: וְהָיָה הַנִּלְכָד בַּחֶרֶם שְׂרָף בְּאֵשׁ אֹתוֹ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ כִּי עָבַר אֶת בְּרִיתִי ה' וְכִי עָשָׂה בְּנִלְכָה בְּיִשְׂרָאֵל:

יהושע ממהר לקיים את הציווי, ועורך את הגורל

וַיִּשְׁכֶם יְהוֹשֻׁעַ בְּבִקְרָא וַיִּקְרַב אֶת יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵי וַיִּלְכְּד שִׁבְטֵי הַיְהוּדָה: וַיִּקְרַב אֶת מִשְׁפַּחַת הַיְהוּדָה וַיִּלְכְּד אֶת מִשְׁפַּחַת הַזָּרְחִי וַיִּקְרַב אֶת מִשְׁפַּחַת הַזָּרְחִי לְגִבְרֵיהֶם וַיִּלְכְּד זָבָדִי: וַיִּקְרַב אֶת בֵּיתוֹ לְגִבְרֵיהֶם וַיִּלְכְּד עֶכָן בֶּן פְּרָמִי בֶן זָבָדִי בֶן זָרַח לְמִטָּה הַיְהוּדָה:

ואז הוא פונה לעכן שנלכד בגורל ואומר לו:

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֵל עֶכָן בְּנֵי שִׁים נָא כְּבוֹד לַה' אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תוֹדָה וְהַגֵּד נָא לִי מָה עָשִׂיתָ אֵל תִּכְחַד מִמֶּנִּי:

מהי בקשתו של יהושע מעכן, ומדוע הוא זקוק בכלל להודאתו, לאחר שהגורל מצא שהוא אשם ? על כך עונים חז"ל במסכת סנהדרין (מג):

נפל הגורל על עכן, אמר לו [עכן ליהושע]: יהושע, בגורל אתה בא עלי? אתה ואלעזר הכהן שני גדולי הדור אתם, אם אני מפיל עליכם גורל - על אחד מכם הוא נופל. אמר לו: בבקשה ממך, אל תוציא לעז על הגורלות, שעתידיה ארץ ישראל שתתחלק בגורל שנאמר אך בגורל יחלק את הארץ.

טענתו של עכן על הגורל היא טענה חזקה – כאשר ישנה קבוצה סגורה שמפילים עליה את הגורל, הרי שהוא צריך ליפול על מישהו. העובדה שהוא נפל דווקא עלי עלולה להיות מקרית לחלוטין. יהושע מבקש ממנו שלא יוציא לעז על הגורל, כדי שלא תהיה חוסר אמינות לגורל בחלוקת הארץ.

אלא, שאם אנחנו זוכרים את תהליך החלוקה על פי הגורל, החשש הזה של יהושע נראה תמוה: אלעזר מלושב אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו, וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו, והיה מכוין ברוח הקדש ואומר: זבולן עולה, תחום עכו עולה עמו, טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן, טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו; וחוזר ומכוין ברוח הקדש ואומר: נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו, טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי, טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר, וכן כל שבט ושבט (ב"ב קכב):

אם כן, הגורל של חלוקת הארץ היה בודאות נכון, שהרי התוצאות שנובאו מראש התקיימו בו בצורה מדוייקת. כיצד אם כן, ניתן להשוות את האמינות של הגורל שנפל על עכן, לאמינות של הגורל של חלוקת הארץ ? מדוע חושש יהושע מהוצאת לעז מן הגורל הזה לגורל הזה ? את השאלה הזו שואלים בעלי התוספות במקום, ואומרים שאף על פי כן הוא חשש.

ננסה להסביר את הדברים. הוצאת לעז אינה דורשת דיוק. להפך, במקרים רבים מאוד, היא מסתמכת על כך שההמון איננו מדייק. דוגמא מצויינת לכך הן תנועות ההתנגדות לחיסונים בכלל, או לחיסוני הקורונה בפרט. אני לא יכול לדעת שאין שום טענה רצינית למתנגדי החיסונים, אינני מכיר את כל הטענות בכל העולם. אבל רבות מאוד מן הטענות הידועות, לוקחות דבר מסויים, שאולי הוא נכון, ומכניסות אותו בהקשר הלא נכון. בשביל זה צריך רק שני דברים הדומים זה לזה באופן לא מהותי – למשל, לקחת חיסון שכשל, וחיסון אחר, ולטעון שאם החיסון הראשון כשל, אז כל החיסונים הם בעייתיים. כמובן שהיו בהיסטוריה חיסונים שלא היו טובים, וזוהי כמובן גם הסיבה שלא ממשיכים להשתמש בהם, אבל הם לא מעידים על חיסונים אחרים.

לכן, לפי בעלי התוספות, יהושע יודע בבירור שאין שום קשר בין רמת האמינות של גורל שאין לו אימות ממקור אחר, לגורל שיש לו אימות ממקור אחר, אלא שהוא יודע היטב את נפש הציבור, ונערך לאפשרות שמישהו יסיק מגורל אחד לגורל אחר, מכיוון שלשניהם יש אותו השם.

ומן הסיפור החשוב הזה אנחנו יכולים להסיק שני דברים הפוכים זה מזה אך נכונים שניהם:

א. כאדם חושב, יש לשים לב היטב להבדל עקרוני בין דוגמאות שונות.

ב. כמנהיג חברה, יש לחשוש שלא כולם שמים לב להבדלים העקרוניים האלה.

ובעזרת שני העקרונות הללו, לחיות חיים נכונים יותר במישור הפרטי והכללי.

שבת שלום
יעקב (יוקי) מאיר